

Megjelenik a Társalkodóval minden héten kétszer: t. i. vasárnap és csütörtökön. Előfizetheti helyben a szerkesztő s kiadó tulajdonosnál ur utca 453dik sz. alatti Trattner-Károlyi ház első emeletében, egybeitt pedig minden királyi posta-hivatálnál. Az ausztriai birodalomba vagy külföldi tartományokba kívántató példányok iránt csupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történhetik a megrendelés. Az Ertesítőben mindenféle hirdetésnek s pontosan és jutányosan közöltetik.

Figyelmeztetés Előfizetésre. Testvér kétös lapjainkra folyvást előfizetheti, Budapesten: borítékotlanul s házhöz küldéssel félre 5, borítékosan helyben vagy postán 6 pengő forinttal. Vidéki pártfogóit az előfizetési díjt biztos alkalom, szorgalom-vagy gyors-kocsi által hibátlan cím-beküldés mellett uri utczai 453 sz. Trattner-Károlyi háza tisztelettel kéri utasítani a Szerkesztőség.

FOGLALAT. Magyar-és Erdélyország: (Kinev. s előlépt. Szabadság elméletben és életünkben; legújabb mozgalmaink; a m. tud. társaság III. Komárommegyei közgy. követjelentés mint értelmiség ünnepe; első követ multat s jövőt a jellel fűzi össze; 2ik követ tanulságos beszéde főleg a vérendszert illetőleg; részletes tárgyalásnál figyelemhiány a közönség részéről; közzönő szónoklatok a követek s lelépő helyettes alispán tiszteletére; hatósági levelek; szolgabírák száma szaporitva. — Aradmegyei közgy. socialis tér; védegyelet pártolva, centralisatiótiltásnyomás; követek e járása méltányolva; megyei tisztviselők hanyagsága a közadó körül; botrányos tett büntetése, belintézkedés; nemesek elleni hatalomkar, szolgabírói sérénység; első m. kir. leirat fölöttiközörm. — Turócmezei közgy. magányügyek; napidíj körüli lelkiismeretesség; mind megyei körlevelek mind az országgyűlési tudósítások tudomásul vétetnek; türelmiadó ismeretése; postayonal körül változás; levélposták tekervényes vándorlása. — Budapesti naplóirónk új évi reményei; variatio super eo: coute qui coute, legyen újdonság; különbség rüpek izlése s a fővárosi közönség igényei közt; zsebtolvajlás, bűnmerények; farsang, ennek kísérői; zene, tánc; utóda; testi lelki bajok; új mozgalmak gőzhajózásunknál stb. Takarékpénztár közgyűlése.

Spanyolország (kamrák munkálatai; pénzügyminiszter s követek közt zajos vita; utóljára esend; kibékülések, piros törvény a rabszolgák-kereskedés ellen)

Anglia (O'Connell beszéde, egyházi surlódások; theaügy; Americk gr. temetésekor botrányos népi demonstratio s katonai executio.)

Franciaország (trónbeszéd; verificatio; bureau-rendezés, elnökválasztás.)
Ertesítő.

Magyar- és Erdélyország.

Őcs. s apost. kir. fels. tordai Virkner Lajost, eddig a m. magy. kir. udv. kancellariánál elnökségi titoknokot előadó tanácsossá; Paziazzai Mihály számfőlötti titoknokot valóságos udv. fogalmazóvá kinevezni; Komlósy Leopold győri kir. harminezadost, saját kérelme következtében kegyelmesen nyugalmazni méltóztatott.

A m. udv. kancellaria a keblében megüriült udv. irnokságra Schütz Ferenc eddigi udv. járulnokot s ennek helyére Prágay János eddigi gyakoronokot alkalmazá. A bécsi erdélyi 30ezad-kiadásánál a számoltató tiszt helyettesítését által betöltendő.

Geramb Ferenc bárónak hivatalából önként kilépte által a szlatinai sóbányai igazgatói állomás megüriült. — Tóth János bajai k. sómázsamester mult dec. 8kán meghalálozott.

Szabadság elméletben és életünkben.

Az észszerű eszelekvésnek szükségképi eredménye a ész, mellynek épen ezért észszerűnek kell lenni, s észszerűtlen célok nem is célok, mert az ész nem ismerheti el azoknak. Mihelyt az ész valamit célnak ismér el s annak mint célnak szükséges létéről meggyőződött, épen azért mert ész, akarnia is kell használni azon eszközöket, mellyek annak elérésére szükségesek. Ez az ész akarata, a szabad akarat. Érzékünk, szívünk ösztönt és vágyakat idézhetnek elő, de szabad akaratot nem. — Miként szándéktalanul, nem akarva követvén el vétkeket, tiszta és nyugodt lehet öntudatunk: ugy szabad akaratunk is lehet, mind a mellett, hogy észserőnk olymit ismérhet meg célnak, mi nem az, mert tökélytelenségünk gyöngíti csupán, de meg nem semmisíti szabad akaratunkat. — Ha ezen akaratot foganatosíthatom, szabad vagyok.

Az ok, az akadály, ha akaratomat megfogatosíthatom, vagy bennem, vagy kívülem van: ha bennem, — miveltség-tökélyesbulás által győzhetem le, ha kívülem? ... szinte tökélyesbulhetés azon ös kiváltság, mellyel az ég által meg, hogy boldogulhassunk. Miveltség beléletünk erkölcsi és értelmi fejlettsége. — Bennem szabadtalanságom oka annyiban lehet, mennyiben észserőmet az akadályok legyőzhetősire nem mivelem, s ennek következtiben eszelekvésemnek indulat, külbnyomás ad irányt kívülem, mennyiben akaratomat foganatosítani társam tilt el. Első esetben szabadság a kényszerítés ellentéte, kényszerítés pedig akaratomnak észserő gyöngesége általi korlátozása; másik esetben, nem akaratomnak, mellyet senki sem vehet el, de eszelekvésemnek nélkülüm más általi elhatároztatása. Ha valaminek tevésére vagy nem tevésére észserőmen kívül más ok, hatás vagy benyomás kényszerít, szabadtalan vagyok, ha valamit tevék, mert

ész szerint ugy kelle tennem, szabadon eszelekvém, mert az ész, melly nem önkényes erő, s mellynek szigorún engedelmeskedvén, lehetünk csak függetlenek, a szabadság fő és alkateleme. És mintán ok nélkül semmi sínes, sőt a gondolat is okozat, okának kellett lenni, miért gondoltuk ezt, miért így és nem máskép, hol keressük a szabadság létokait inkább, mint az észben, melly legkevésbé önkény, melly az okok kufforrása. Mint, ha leszállt a nap, szabadok lehetnek ugyan lábaink, de ép ez okból nem sejtett mélységbe sikamolhatnak, ugy veszélyes indulattá válnék a szabadság is, ha ész világa nem volna életeleme.

Két tárgy között választhatni, nem lényege a szabadságnak, — választani, s nem mérlegezni az okokat, kény, melly a szabadság ellentéte. Ha nem áll tehetségemben megmérni, sulyegyezenni az okokat, mellyek szerint tennem, választanom kell, szabad vagyok ugyan, de szabadságom korlátozott, — ha igen, s nem a jóknak ismert okok szerint eszelekszem, miként lehessen szabadságra érdemes, ha tehetségemben van, s nem rázom le bilincseimet? Minél képebb vagyok az okokat megmérni, s mint okos lény azok szerint eszelekvém, az elem gördülő akadályokat legyőzni, annál tisztább, sértetlenebb szabadságom is, s az, hogy tökélytelenségemmel fogva egyes tárgynak minden más tárgyhoz állását felfogni, egyes tárgynak, vagy eszelekvésnek okszerűsége vagy okszerűtlensége mellett minden okot felhozni képtelen vagyok, azt bizonyítja csupán, miszerint mint véges lénynek, észtanilag teljes szabadságom nem lehet. — Természeti szabadság, mellyel akkor bírnék, ha senkivel sem kellene érintkezésbe jönnöm, kisebb körü, mint a polgári, mellyet a mindig előforduló akadályokkal küzdés tesz szélesbé: miként hogy jók legyünk, rosszknak is kell lehetnünk; hogy szabadok lehessünk, akadályoknak is kell lenni, mellyeket leküzdünk. Természeti szabadságom gyakorolhatására a természet örök törvényit kell követnem, polgári társaságban a természeti törvények szerint alkotott társadalmi szabályokhoz kell alkalmazkodnom, mert szabadság nincs törvény nélkül, de törvény van szabadság nélkül, s hogy a törvények szabadságot teremtsenek, nemesak az szükséges, hogy azok által alkottassanak, kik nekik engedelmeskednünk, de egyszersmind, hogy alkottatásuk ész szerint történjék, mert az utolsó elemzésig menve, minden polgári boldogságnak ész, miveltség az alapja. — Ezek a szabadságtörvények alapvonalmi, a mennyiben annak kívülnk levő akadályit fejtegetni itt célon kívül van.

Tiszta, következetes elméletet nehéz az életbe átvinni, bár igaz, hogy nem elmélet az életnek, de élet alapja az elméletnek, melly ugyan is nem egyéb, mint fogalmak, mellyek külkénytől, körülményektől nem korlátoztatva, a valóságból, konkrét fogalmakból következtetve vonattak le. Plato eszményi köztársaságát a görög társaság intézvényiből vonta le, a már meglevőből következtetett a „miként kellene lenni” lord Byron szerint is az „a priori” észlelés oka, hogy az észtan gyakran sötét, érthetetlen. És mintán sem az életben, sem az elméletben teljes következetesség nincs, sőt háromszeg sem képzelhető, ha vonalait végteleneknek képzeljük, szabadjon nem ugyan teljes következetességgel, melly semmiben sínes, de lehetőleg híven életre alkalmazni elméletünket.

A főnebbi értelmezésből láthatni, hogy e szó „szabadság”, sokkal többet nyom, mint első tekintetre látszik. Sokan, mint harczenében a zászlóemelést, buzdító jelszavul nézik azt, a nélkül, hogy igazi, minden értelmét felfognak, sejtik, érzik sulyát, ugy vannak vele, mint a hallgató Deák beszédjével: tudtam én azt, sejtém legalább, de mondania kellett, hogy tisztában legyek magammal. A

szabadság hévmérője, egyszersmind a miveltségnek, s állithatni, hogy minél miveltebb a nép, annál szabadabb is, mert szabadnak lenni, annyi, mint észserőn kívül senki által sem korlátoztatni. Mi mind-éddig azt nézzük főleg szabadságnak, ha lépésinkben, alkotványos utoni fejlődésünkben emberi, kivülünk létező hatalom által nem akadályoztatunk. Czéla vezetői é a lépések, okszerű é fejlődésünk v. sem? nem vizsgáljuk annyira; jól, szabadon akkor érezzük magunkat, ha a tevésben kormány nem gátol; s ez háromszázados viszonyinkból könnyen magyarázható, sőt a szabadságróli fogalom kisebb nagyobb mértékben illy színűvé vált még minden alkotványos országban, mert hol a hatalom nemzet és fejedelem közt van megosztva, s a mérleg, mellyen a hatalom nyugszik, tapasztalás tanúsítása szerint többnyire az utóbbi felé hajlik, lehetlen hogy e két elem egymás növekvése iránt ovakodó ne legyen. Minél egyensúlyosabb e két hatalom, annál tökélyesb az alkotvány, s annál kevésbé félhetni elnyomatástól s minél okszerűbb, békésb a surlódás, melly által ezen egyensúly fentartatik, annál több ideje, alkalma van a nemzetnek szellemi önmivelésre fordítani gondot, ez által pedig ugyszólván mindenhatóvá lehet. — Minket minden nyomott, s e két évtized, mellyben haladásunk kétségbevonhatlan, tisztán tanúsítja, hogy miveltség előtt, legyen bár eszelekv, oszlani kell az akadályoknak. A kormány azonosítani kezdi érdekeit érdekeinkkel, — nyelvünkben intézkedésével, s a legújabb törvények s dúsan gyümölcsözőndő ipartudományok által ezt világosan megmutatta; a közvélemény, közmeggyőződés, mellynek szinte észlelés, combinatio az alapja, fejlődni kezd, s ha boldogulni akarunk, szellemi önmiveléshez, tudományossághoz kell fogunk, különben bühatalmu 52 királyságunk mellett is lehet ugyan alkotványunk, de alkotvány és szabadság még nem egy s amaz akkor lehet csak biztos kikötője a szabadságnak, ha lehetőleg tökélyesítettetik. Nyomatásunknak kivülünk létező okai tehát figyelmet, ovatosságot érdemlök ugyan, a mennyiben növekedhetnének, de a fő ok, t. i. a miveltség-hiány bennünk van. Ez tesz tehetlenné, ez lánzol le a lánczai sulyosbak, mint mellyeket emberi hatalom fűzhetne ránk. Miveltség a törvényen kívül leráz minden bilincset, mivelletlen gyakran megszenvedti azt, ha nem volna is kénytelen vele; mivellet nemzet perczekre vesztetheti el csak szabadságát, mivelletlen akkor is szerencsétlen, ha esetleg sikerülhetne szabadulnia, mert meg kell érdemelni a szabadságot, nem érdemelve ártóbb az a szolgaságnál. Ki tagadná, hogy nem miveltségi hiány oka nehézkos mozoghatásunknak, annak csak intézvényink előítéletes szegletességeit, mellyeket nem bírnak kigyalulni, s az észtan azon axiomáját hoznám fel okul, melly szerint mivellet nemzetnek szükségképen szabadnak kell lenni. S ennek bebizonyítására nem is kell okokat keresnem, az országgyűlési tanácskozások igen megfoghatóvá tevék, mi legyen oka, hogy a legszentebb elvek, mellyeknek alaposságáról mindenki meggyőződött, ugy szólván akaratlan kénytelenségből buktak meg: akartunk, de nem tehattunk, a választók s választottak közt roppant volt az értelmi különbség, szóval, nincs, mi a boldogulhatáshoz nélkülözhetlen kellék, nincs csak némileg is általános miveltségünk. A zsidókat, mint gr. Zay mondá, sárba tapodtuk, s ezen vétkeket azzal öregbitjük meg, hogy a vizet és kőfét is megtagadjuk tőlök, mellyel megtisztítván magokat, fölvetethetnének a polgári társaságba; az adózási elv alaposságát, hasznait elismérjük, de közre adózni épen nem, a jándékozni pedig legfeljebb kényszerítve akarunk; — tudjuk, hogy a két g a r a s, mellyet fizetnénk, négyet fogna kamatozni, s a hon felvirágoztatását is elősegíteni, s még is „nem adozom” jelszavunk; — a népnevelést leendő boldogságunk alap-

óra
lba
1-3

Fisza-
esvén
rczagi
zta s
erül-
sdi —
mással
telet-
nások
ókkal
évi ja-
Fisza-
a me-
zives-
2-2

ndel-
gürült
ó tek.
sában
muari-
n. a
ognak
léte-
szám-
alatti
nem-

ifa, va-
integy
348 po-
ennyi-
aszon-
béli pi-
4-3

ezt-ut-
minden

V.
ámúra.
e.
Cukorica-
61-68
— 41
— 45
48-52
50-75
74-59
88-40

jának tartjuk 's a' körülményekre appellálva, lovakat indulunk nevelni, 's ki tudná elősorolni, mind azon ellentétes szegletességet, mely fejünket éri, hogy szellemi haladásra ébresztgessen. Igaz a' körülményeknek mindig és mindenben nagy hatásuk van, de tapasztalás tanúsította egyszersmind, hogy a' melly nemzetnek fejlődése, szabadsága csupa körülményen alapult, azt szabadságától a' körülmények meg is fosztották; igaz, hogy érdekeltég ad mindenkinek irányt, hogy egyeseknek úgy, mint nemzetnek mozgásiban érdek az irányt, sőt észtanilag véve, kell is, hogy az érdek utáni törekvés gyümölese jogos is, hasznos is legyen; de ha kevés haszonért...nem adóznunkra" szavazván, a' jövő nagyobb gyümölesökrül mondunk le, vagy 100 ezret költünk, hogy majd törvény szerint ezer forintot ne kényszerítettünk fizetni, akkor nem fogtuk fel jól érdekeinket, akkor előtteleknek hódolván, nem tarthatjuk magunkat szabadoknak. És így nem az főbajunk, hogy nem engedtetünk úgy haladni, mint akarnók; de hogy a' haladásban rendet nem tartva, a' szabadságot gátló mindenszerű akadályok legyőzhetősire erkölcsi 's értelmiképeséget nem szerzünk magunknak, 's nem is az, hogy egyszerre általánosan miveltek nem lehetünk, mert ez lehetetlenség, de hogy előbb pénzt, aztán ész, előbb kényelmet, aztán miveltséget törekszünk szerezni; — azon iránytól, melly által anyagi jólétünk eszközöltetése tüzetett ki célul, annyiban minden esetre félhetni, mennyiben a' szellemi haladást háttérbe szorítja, *) mert anyagi jólét közvetve teremthet, szellemi okvetlenül teremt szabadságot, szabadság pedig, értelmezésem szerint, minden boldogságnak kútfeje. Ismét és ismét elmondhatom tehát: „népnevelés mikor jó el a' te országod, jó, nemzetes egyetem, egyetemek mikor fogtok teremődni, 's te vén politika, mikor mond el már köztünk magadat!?! F e k e t e Lajos.

Legujabb mozgalmaink. Szabad legyen itt, mielőtt kitézött czélunk felé folytatnók lépésinket, kissé föltárunk keblünket, hogy az el nem fogult olvasó lelkünk tükrébe pillantva lássa; szív és ész mint jönnek olykor ellenkezésbe. Aggódás sőt fájdalom érzete fogott el, midőn félre vontuk a' lepelt, melly hazánk legközelebbi multját sok szem elől elföldve tartá; 's nem kis küzdelembe került hallgatásra birni érzelminket ott, hol szükségkép az értelmet illeti az elsőség. Hát annyi lelkesség annyi akarat — mennyit a' P. H. alkotója 's rokonai néhány év alatt fölmutattak — illusiók 's esalódásokra lettek volna építve, kérdé a' szív, 's az ész igennel válaszolt; és mi sejtve a' vihart, mellyet mogorva nyugalmából föl fognánk zaklatni 's melly előbb utóbb fejünk fölé fogna tornyosulni — levert kedély-állapotban megkezdők munkánkat és folytatjuk azt ollyforma remények között; millyenek a' bányász keblében keletkeznek, ha leszállva a' földüreg sötét mélyibe sanyaru munkája után lát, jól tudván hogy a' fölvilágra küldött érez neki legkevésbbé fog kamatozni.

Mi a' P. H. előtti időszakot illeti — arról kevés kivétellel elmondhatni, hogy inkább ösztönszerű mozgalmak kora volt, mint kiszámított előkészület 's eseklévését; van azonban e' kornak geniusza, melly óriási szellemert tanúsít mindjárt első föltüntetkor; nem egyedül hazánk évkönyveit de a' világ-történetek lapjait forgathatjuk át, míg közpályán önkalauszolta haladást elejétől végiglen olly öszhangzásban halunk; — sokat írtak ő róla jól úgy, mint rosszat, diésőitették őt alólról, örvendettek is törekvéseinek fölülről; tanultak tőle sokan és sokáig, későbbben tanitni is akarák, nagynak ismeré a' külföld, elérhetlennek állitá a' magyar, ki üdvözülni egykor csak általa remélt, idővel pedig üdv-leldjét gunnyal fogadá; — sokan melegegtek az általa támasztott tűznél, sok lón fényragyogóvá a' tőle jött sugarak által; voltak kik őt tulszárnyalhatni erőt hívének magokban, mivel velök röpülni nem akart, őt porhoz szitó- földhöz ragadtak kiálták — több fia van e' hazának, kik diésőitve voltak mint ő, van, ki istenitve vala inkább mint ő — — körülte minden változott, egymást szegék az élet hullámgyűrűzetei, hab hab után merték föl 's tűnt tova — — csak ő maradt az, mi mindig volt — nagy, elérhetlen lényegében, változást nem ismerő, de a'

*) A' pénzügyi orsz. választmány tíz milliót javallott a' jánlani országházra, kő- és vasutakra 's b. míg népnevelésre csak 100 ezer fot. F. L.

tökélyek fokozatin szünet nélkül emelkedve. Hallgatott ő a' hatalmasok dörgő szaváról, de ezek jól tudták, mi n t fogna ellenökben állani; élvezte a' hazafiság tiszta örömét, midőn nemzetétől látá magát küzdései közt hálaczeret kíséretében segítettve, de lemondott a' polgári jutalmak legszebbikéről, le az általános megismerés nyilatkozásáról, midőn meggyőződni vala kénytelen, hogy közmegismerés csak tévősvényen volna megszerezhető; — magasult erővel munkálta nemzete jövőjét, ha honfi társai méltánylása lón fúradalmi bére; de nem esüggedő erőfeszítéssel folytatá hazafias törekvést akkor is, midőn ezek jutalmul majd közroszszalást kellett várnia; — még egyszer lényében ő változatlanul mindig megfoghatlan erő, mellyet polgári pályáján elejétől mostanig tanúsított.

Ki 1825-től 1840-ig Magyarország történetét irandja, vele fog találkozni minden nyomon, 's abban, mi általa ez időközben mondatott 's mi a' mondatokkal öszhangzólag törekvései következtében létre jött, föl fogja lelmi egyrészt a' legfiszább honzeretet félreismérhetlen buzgalma, más részt a' látnoki lélek szinte végtelenbe ható erejét, melly egyedül képes századok ballépéseit jóvá téve a' haza és nemzet jövőjének terhes de szép munkáját sikerrel megkezdeni 's folytatni aként, mint általa megkezdve 's folytatva szemléltük. Ez időszak tetekben 's a' tettek élő emlékjeleiben áll előttünk, — erről többet szólnunk nem szükség, 's pedig azért, mert voltak legyen bár perezek e' nemzet életében, midőn a' nagy hazafi iránti hő vonzalom hűdegült — arra példa nincs, hogy valaki ez időszak folytában csak egyetlen lépését is alapos gyanuba vette volna. Illyen volt Magyarorszában a' nemzeti ujjaéledés első kora — majd példa nélküli a' hisztóriában; milly vala az utóbbi 4 év alatt, mult számunkban látható.

'S most vegyük szemügyre a' fordulási pontot, 's lássuk, mit mutat a' 3ik korszak mindjárt kezdetén. A' P. H. megszűnt lenni azon perczben, midőn e' lap olvasói a' szerkesztő kiábrándulását vevék; nagyszerű megvallása volt e' czikk annak, hogy a' P. Hirlap hibásan számított. Emlékezik e' sorok írója, mi keserű érzelmek támadtak keblében a' ezikk olvastára — mert az olvasott sorokban hitét veszté el nemzete iránt az, kiben — mióta gondolkodik — a' magyar legtöbbet bizott; — a' vezérczikk írója kimondá, hogy esalódáson épültek terveik — 's mi még sokkal iszonyubb, e' esalódás alapokául nem egyes ember gyarlóságai — — de a' nemzet morális tehetlensége volt fölmutatva. Kemény vád, keményebb mint minővel valaha nemzet önfjai valamelylyike által illetve volt; ki a' Hirlap olvasóinak akkori számát ismeri, 's e' számhoz oda gondolja az életnyomóságot, mi a' vezérczikk minden egyes szavának tulajdonították — méltán esudálkozhatnak azon, a' nagy szám nemzeti jövőnk iránt miért nem esett kétségbe annyival inkább, mivel a' nemzet részéről — az érintett czikk után — mi sem történt, mi a' kiábrándulót ellenkezőrül — a' nemzettestben élő morális erővel meggyőzte volna. Ha egyéb nem, ez egyetlen körülmény kezeskedik egyik állításunk valóságáról, mellyet nagyobb nyomaték okacért mult számunkból ide iktatunk: „az értelmi hatás becséskett föltételezi, mindkettő majd egyenlő erejű; egyik a' mondatok belértéke, másik a' fölfogás azon foka, mellyel a' mondatok találkoznak.“ — Azonban elenyészik minden ok a' esudálkozásra, ha tapasztaljuk, miként a' főnebbi nyilatkozat után — (melly legszorosabb értelemben vett magyarzatnál is) legalább ennyit mond: a' magyar nem bír annyi morális erővel, hogy őt önjava 's teendői iránt s a j t ó u t j á n tisztába hozhatni csak remény is mutatkoznék — ha e' nyilatkozat után tapasztaljuk, miként volt e' hazában hatóság, melly feledve állását folya m o d o t t 's pedig nem másért, hanem hogy az, ki nemzetének erkölcsi ereje fölött hitét elveszté, bizonyos pártot az időszaki sajtó mezején képviseljen. Sokat adna érte egykor ama közhatóság, ha e' lépést nem történte változtatnia lehetne; ez ugyan nem sikerülni, de mások intő példát láthatnak benne, melly hasonló jelentkezésekor eszökbe juttassa, miként egyesekért — bírják bár azok sympathiánkat lehető legnagyobb mértékben — a' közügy 's nyilvános polgári állás követelésit föláldoznunk nem szabad. Ismerünk bizonyos munkát, mellynek czime „Felelet“ — e' munkában egy magányos honpolgár erkölcsi lehetlenségnek állitá azt, mit pár év mulva kedveért az ország közhatóságának egyike

megtenni nem állott; engedjünk még csak tovább is illyes inspiratióknak, 's feledjük a' közérdek soha nem felejtendő méltóságát, 's bűn nélkül le nem alacsonyítható tekintélyét — 's meglátandjuk, mivel lehet tenni megyei szerkezetünket.

A' P. H. új kezdekre szállt, 's ki kevéssel előbb kimondá, miszerint a' meglevőtől várni nemzeti létünk biztosítását kábaság — az országgyűlés terén kezdé meg újirányu működését, melly nem volt kevesebb, mint a' morzsálékony elvénült létrészek helyébe új életérőselemeket teremteni. Így lón, hogy Magyarorszában socialis térre vitetnék át a' haza ujjaszületésének nehéz munkálata 's egy óriási eszme testté valva védegyleti név alatt villanszerű megrázást idézett elő hazánk közel és távol vidékein. Nagy momentum ez nemzeti jelenünkben, 's hihetőleg végkísérlet azok részéről, kik ellen ha keményebben valánk 's leszünk tán még valaha kénytelenek nyilatkozni, azt mindig fájdalom érzetével tettük, és teszszük; — róluk a' dolgok fejlete beszél, 's fölöttük az idő mondáki itéletét — mi legfőjebb gyenge tolmácsok vagyunk e' két hatalmas bíró functiójainál, 's ha minmagunkat megtagadni nem akarjuk, máskép mint szóltunk, nem szólhatunk.

A' védegyetről sokan sokfélekép nyilatkoztak; voltak kik az alapszabályok néhány pontjain indulya lassanként sajnálkozva bár — visszaléptek; mások elvileg támadák meg az új tüneményt, noha — 's ezt már itt jól megjegyeztetni kérjük — miután a' védegyet kitünőbb tagjai 's mondhatni alapítói eseklévőleg is fölléptek, az elv szerinti ellen sorából a' vezér maga is hozzájuk állott, vagy ha jobban tetszik, a' védegyet kitünőbb tagjaival egy azon célra egyesült; mások mindjárt eleinte helyeslék az eszméig, mint eredetileg kimondatott, 's azok közé számítandó e' sorok írója is azon megszorítással, minél fogva a' védegyetet mint legsúlyosb bajaink sokat ígéro gyógyszerét tekinté, tehát inkább morális mint közgazdálkodási szempontból indult ki; nem hiányzanak végre ollyanok is, kik e' hazaszerte élen fogadott e s z m é t még nem látják eléggé megvitatottnak 's hiszik hogy mind nemzetgazdasági mind magyar viszonyi tekintetek nyomán sok olly oldalt lehetne még föltüntetni, miknek ismerete mind a' pártolókat szilárditná föltételükben, mind pedig még a' kétkedés közt habozókat nyílt részvétre buzdítaná. Különösen a' Pesti Hirlap olly bőven foglalkodott a' védegyet hasznainak, a' B. P. Hirdo pedig ezellenlenségének mutogatásával, hogy mindkettő szerencsés volt ez ügy körüli rokon 's elenszenveért az Augsb. Allg. Z. hasábjain megemléttetni. Hogy a' B. P. Hirdo ellene volt, láttuk, valamint azt is hogy az ellennyilatkozás jobbara vezéri tollból folyt; meg kell vallanunk azok után, mik a' B. P. Hirdóban a' védegyetre vonatkozólag mondaták, miszerint ha többet nem, annyit megbirt ed-czikkében mutatni, mennyi megkivántaték arra, hogy e' nyilatkozatok 's a' lap főbb elvei irányja 's uralkodó szelleme közt értelmes olvasó ellenmondást ne lásson; nem úgy a' P. Hirlap, mellyben a' Nemz. Ujság állitása szerint egy valaki K. nézeteit egytől egyig sajátjaként körülményesen előterjeszté. Mennyiben van igaz a' N. Ujságnak, ahoz semmi közünk; de annál több van ahoz; vajjon mi bírhatá a' P. H. szerkesztőségét e' czikknek lapjai által közzé tetelére; kerestük a' e n t r a l i s a t i o ' s v é d e g y l e t fogalmi kapesát, mellyel fogva e' két eszmét egymással rokonságba lehetne hozni, de mi bizony illyesmit nem találtunk. Szerkeszt., melly ha hébe hoba olvasóit pár szóra méltatja 's akkor is csak amúgy Cardanusi modorban — diésőségének állitja pártot kívül nem állását, 's határozott külön színezetet affectál, noha illy színezetű pártot — mellynek vallhallája: centralisatio — széles magyar hazánkban — alig tudnának fölmutatni — illy szerkesztőségétől merő méltányosságnál fogva is megvárhatná mind az olvasó közönség mind pedig és különösen a' tárgyaló ügy lekesb baráti: adja okát szerk. ur, miért enged lapjában sokkal több helyet védegyet fölötti terjedelmes commentatióknak mint saját kedvencz magzatának a' titokteljes természetű centralisatio hieroglyphként homályos tanfejtetésének? — míg ezt nem esekléski, találkoznak ollyanok is, kik nem látnak szerk. ur részéről nagyobb vonzalmat a' védegyet iránt, mint millyen az általa emlegettetni szeretett Cardanust lelkesité akkor, midőn „Encomium Neronis“ című értekezését írta. Ki párt embere, annyival is inkább, ki párt képviselő organuma, minden — kitézött el-

veitől eltérő tárgy iránt igazolni köteles magát legalább pártfelei előtt. Véleményünkben még inkább megerősít a P. H. 419ik számában olvasható köv. szerkesztői nyilatkozat: „Sok socialis előítélet — s az, mi ellen az ipar-védegyesület alakult, nemesak buzgalom-hijányon de előítéleten is alapszik — sok socialis előítélet csak annál fogva mutatkozott eddiglen kiírhatlannak, mert még nem kísértetett meg ellene az egyesületben fekvő gyógyszer. A polit. centralisatio hívei, épen mert ezen tan hívei, mert a törvényhozás, a végrehajtás központosítására törekednek — a socialis térteni működést, minél élénkebbnek, minél változatosabbnak ohajítják; az egészséges szabályszerűvérforgalom nem aneyrisma (érpöfeteg) s a socialis térteni szabad működés nem hogy ellenkeznék tanainkkal, sőt megkívánatik, hogy a politikai központosításnak üdvös hatása lehessen!”

Ezeket a mostani szerkesztő ur írja; ilyenekre hajdan egy valaki ezt szokta czáfolatul bekövetkező ellenvetéseket illetőleg mondani: ehez nem kell commentar. Mi nem bírunk annyi tekintélyvel hogy oly röviden mernők kimondani a végítéletet, ugyanazért kénytelenek vagyunk néha commentárt is írni az idézett állítás fölött. Az új P. H. főhíbjája a homályoskodás, min annyival inkább csudálkozhatni, mivel pár évvel ezelőtt azon lap minden világosság gyupontjaként tiszteltették; vagy meglehet tapasztalásból tudják e lap kezelője, miként bizonyos pártbelieknél szavaink egyenlő hatását várhatjuk, ha minden tartózkodás nélkül vagy csak amugy syllilla módra szólunk, mint p. o. említjük Sanchuniatont, beszélünk hatalomról, mely hajlongást követel s küzdelmekről, miket férfias erő egyenes homlokossal annak ellenében tanusít. — stef. a tudom. ismeretektől duzzadozó urak világosabban nem beszélnek, addig bizony olyanok, kik holmi necromatiái mutogatásokra nem sokat hajtanak — önök iránt centralisató urak tisztában soha sem lesznek, nem is lehetnek főleg azért, mivel az új socialis tanok természetöknél fogva nem bírnak azon szoros testvéri összefüggéssel, mely bármí jól kifejtett tudományágnál, annak egyes külön részeit tekintve elkerülhetlenül szükséges; mennyivel bajosabb e kapcsolatot látni akkor, ha magok a propaganda tagjai — quasi fantes ex tripode üdvözítő tanáik állításait holmi symbolicus rejtélyeskedés leple alatt nyújtják olvasóiknak.

E nézetek nyomán a főnebb kiírt szerk. megjegyzésre ezeket jegyezzük meg: a védegyesület alapítói — védeszme körüli terveiknél — meszszebb állottak a centralisatio embereitől, mint bármí más felekezettől, legalább tekintve a két külön irányu eselekvény természetét s föltéve hogy mindkettő saját magával és tanáival tisztában van — ezt kell gondolnunk; ennél fogva bővebb fölvilágosításig a P. H. érd. szerkesztője részéről főnebbi jegyzetét csak ennyibe vesszük: mi összpontosítást akarunk, de a védegyesület minél széleseb alapra helyezett külterjű hatást gyakorol — tehát ő és mi egyet akarunk, vagy is ha kettőnk közül egyik előre másik hátrafelé megyen, mind ketten egy azon irányban haladunk.

E sorok írója egyike volt az elsőnek, kik a védegyesület mellett szót emeltek; olvassa végig bárki az augsb. allgem. Z. czimű értekezések folytatott de be nem végezhetett sorait, s látni fogja, miként ott mindenkor gondosan ki van kerülve mindaz, mi az egyesület majdani eselekvőleges föllépését, mintegy háttérben föllállítván, illetően ígért által kívánt volna az ellenszegülők részéről úgy iránti fogékonyaságot gerjeszteni; szükség e gondosan szemelött tartott irányvonatra itt figyelmeztetéssel lennünk azon oknál fogva, mivel másként további fejtegetésünk s az ott föllállított nézetek könnyen ellentétbe jöhetnének egymással; vagy mit tenni legkevésbé sem érünk kedvet magunkban, megkellene vallanunk, miszerint a védegyesület eszméjét először nem jól fogtuk föl, s mintegy vétkünket jóvá teendők írtuk meglehetősen hosszúra terjedt, legújabb mozgalmainkat? Mi egyetlenegy sem húzunk vissza a főnebb idéztük fölirat alatt közölt állításainkból, nem is kívánjuk ott nyilvánított nézetünket módosítani; miből önként következik hogy ha még is kifogásokkal állunk elő a legújabb iparmozgalmakak illetőleg — a fölül kell meggyőződve lennünk, miszerint e mozgalom von új irányt, mely vélekedésünk szerint hibás sőt veszélyes lehet; mennyire van igazunk ítéltesék meg akkor, ha

sejtelmink vagy is inkább az új fordulat következtében támadt aggodalmink okait, mennyire fölünkkelik, elősoroltuk. —

A magyar tudós társaság. III.

Minden társaság, tehát akademiánk is bírhat nagyobb kisebb számával az emberi tökélyeknek; s megfordítva minden társaság's így akademiánk keblében is lehetnek nagyobb kisebb számú hijányok; ki bíról lép föl valamely közintézet ellen, először is azt kell számba vennie, mellyek a megtámadandó testület fény-oldalai s mellyek árnyék-pontjai. Ha az intézet belalkotása s külsőformáji inkább hazai viszonyok szerint fejlettek ki's jöttek létre, mint külföldi példányok által támasztott utánzás következtében: akkor kötelessége bírálóknak az itélet alá vett társaság szerkezetét inkább hazai szempontból tekinteni, mint külföldi rámat tartva kezében ahoz mérni becsét a honi intézetnek, a mint arra ezen ráma vagy az ezen ráma inkább vagy kevesebb illeszthető. A magyar tudós társaság azon emlékeztetes epochának köszöni létét, midőn — nohaszámra igen keveseknél — egyre mélyebb gyökeret kezd verni annak tudata, miszerint ha enyészethez közeli beteg állapotunkat tovább is kereszthe tett karokkal tunya tétlenség közt szemlélni nem akarjuk, hanem erős szándékunk kiemelkedni sorvasztó helyzetünkéből s megkezdenni szebb jövőnk előmunkalátit — nem lehet ránk nézve fontosabb s teendőnk sorát tekintve nagyobb jelentékü bármí is, mint nemzetiségünk biztosítása. Még akkor, midőn e szép hazafui eszmék első csiraként csak kevesek keblében foganszottak meg, nem leheté tulhajtástól tartani, sőt oda kelle munkálni minden erővel, hogy egyrészt a eselekvéstől hosszszas tespedés közben elszakott s kitértó munkától irtózó magyar munkásságra ébresszessék, más részt meg gyanura ne adassék alkalom azoknak, kik a magyarnál mutatózó életmozgalomtól azon időkben még sokkal inkább rettegetek, mint mióta az életműködés folytán tett tapasztalásokon okulva — meggyőződésnek, miként rájuk nézve e mozgalmak még eddig legkevésbé sem mutatkoztak károsak's veszélyeseknek.

Csak keleti természetünk által válik megfoghatóvá azon saját szerű magaviselet, mellyet a magyar — igen kevés kivétellel — minden nagyobb szerű kezdetnél tanusít, s a melly körülbelül e szavakba foglalható, első stadium: — még csak gondolatban sem ismerni valamit; 2ik: ha figyelmünk valami új tárgy felé fordítatik, vagy hosszszas gondolkodás nélkül neki iramlani, vagy vastuskóként érintetlen s érzéketlenül maradni előbbi kedély-állapotunkban, vagy tudomásul venni az egészet, másokra bízva a dolog tisztába hozatalát; 3ik: esüggedés vérmes remények után; azok részéről, kik az új eszme által illetetlenül maradtak szilárdabb meggyőződés eljárás helyes volta iránt, előidézve főleg a dugába dült sok új kísérlet által; végre feledése annak, mit tudomásul vevünk; 4ik: kinyugvás pihenés hosszszas fáradoalmak után, tétlenség miatti ásitózás, utóljára a fölőli meggyőződés, hogy bizony csak még mindig a régiek vagyunk.

Habár valamieskével is inkább szeretne a magyar combinálni öszszeszevetni, hasonlítgatni, mint a mennyire szereti mindezt másokra bízni: bizony eddigelé sok tekintetben máskép állnának sőt — mi sokkal többet jelent — más kép folyának dolgaink; de hisz erről nem tehetünk — ez természete a magyarnak. Ha egykor a történet-búvár a keleti raj emlékmárványait gyűjtögetve látandja, miként volt e hazának egy fia ki nemzete jóllétére szentel é életét s pedig úgy hogy hosszszu működése folytában soha nem esüggede — más részt meg ugyan azon történetbúvár látandja a kelet népe sajátosság lételemeit: tanuságot teend róla, hogy illy elemek mellett szüntelen azon egy czébra munkálni esüggedetlenül csak az képes, ki is m é r t e v é r é t, mellynek nagygyá emelése volt léte földadata, s ép azért mivel ismeré azt egész valójában, megbocsátá annak nemesak a félreismerést, de még a méltánytalanságot is. —

A magy. tudom. akademia, keletkeztekor főleg mint eszköz tekintetett, melly nemzeti jövőnk megkezdett előmunkájában először is azt biztosítsa, mi nélkül nemzetiesség nem képzelhető: a magyar nyelvet; a társaság megkezdé munkalatait s mindazok, kik gyéren pártolt hazai irodalmunk mezején magokat kitüntették, fölvetettek keblébe. Azóta 13 év mult el, s ez intézet folyvást akként ügykezett külön rendű tagjai számát kiegészíteni, hogy

a honi értelmiség akademiánkban mint a tudományos műveltség fociuszában egyesítve volna szemléhető. Tagadhatlanul igaz, miként van e hazában nem egy tudományos képzettségű férfiú, kik az akad. tagok koszorujában — tekintve ismereteik lényegét, méltán helyet igényelhetnének; ámde felednünk nem szabad, hogy a magy. tud. társaság magyar hazafiaktól nem egyedül tudományosságot hanem magyar nyelvbeni jártasságot kíván alapszerkezeténél fogva, s csak ezen kellék mellett fogadhatja körébe Magyarország bármelyik polgárát is. Azt sem tagadhatni, hogy újabb időkben polit. téren több tehetség tűnt föl, mellyek szorgalmat s néha olvasottságot is tanusítanak; de akademiánk politik. osztálya nem levén illy érdemek bírálóba nem boesátkozhatik; ha elvégre volnának olyanok, kik akár magyar nyelv akár tudom. képzettségűl fogva akad. tagságra méltán számot tarthatnak, ezekre nézve bizton állítjuk, miszerint vagy azért nem részesei még e hazai intézetnek, mivel ismereteiket mintegy önmagokban eltemetve féltékenyül rejtégetik a helyett, hogy azt a nemzet közbirtokává tenni sietnének; vagy pedig azon oknál fogva állnak mindedig sánczon kívül, mivel működésük olly nemü, melly a haza javára tudom. tekintetben e korig közvetlen befolyást nem gyakorolhatott. Ha volnának olyanok, kik szándékosan mellőzék a rájuk esett megválasztást, ezek aligha nagy számmal lesznek, s különben is külön vált állásukért magát a társaságot vád nem érheti.

Ha ez így van — ha másként van, bizonyittassék be — látnivaló, miként a magy. tudom. társaság szakadatlan törekvése volt körébe vonni a tudományok magyar pártolójit s keze előjít s ezek közremunkálása mellett közelíteni kitűzött czélja felé: ugyanazért általános kifogást a társaság — mint testület ellen csak következő pontoknál fogva lehetne tenni: tudós társaság czélja egyesíteni magában a nemzet értelmiségét lehető legnagyobb mértékben; ezt a magy. tud. társaság már alapszerkezeténél fogva nem teheti, mivel először nines hatalmában polit. képességet méltányolni, 2or magasb szempont nála a magyar nyelv, mint bármí tudományosság — mindkettő olly nagy fontosságú hazánkban, hogy ki csak némileg is megbarátkozék viszonyainkkal, kénytelen leend megismerni, miként a két megszorító alaptörvény lehetleníti az értelmiség kívánt mértékbeni concentrációját. Mi az első a polit. osztály nem létét illeti; igaz, ez által korunkban sok elől elzáratték az ut arra nézve, hogy akad. taggá lehessen, ámde felednünk nem szabad hogy ezen pont ugyszólván, conditio sine qua non volt a társaság megalapításánál, s így ha nem akartuk hogy — mint napjainkban nem egyszer történik amaz ismert elvűl fogva: aut caesar aut nihil — nyelvünk közvetlen emelése s fejlesztése, nemzetiségünk, s töle elválaszthatlan alkotványos szabadságunk közvetett biztosító munkálása már születése előtt meggyilkoltassék — belé kellett egyezni azon kivételes pontba, melly egyébiránt csak ama hirtelenfordulat óta, melly közéletünkben 1840. fogva tapasztalható, ölté magára azon gravaminális színt, mi sok fiatal hazánkfiának szemét kellemetlenül kápráztatja. A 2ik kivétel, miszerint a főszempont a magyarság, hisszük körülményink közt még a tudományosság rovására is nem csupán kénytelenségből elfogadható hanem minden értelmes hazafi által hálás köszönettel méltánylandó; s így bizton elmondhatni, miként a magy. tud. társaság, míg egy részt alkotványos létünk fő kincsét, nemzetiségünk lételemét, nem egyedül ápolva őrizé, hanem esudálatra méltó sikerrel növelé, belérték és külesin tekintetben gyarapítá — szóval a magyar nyelv mai diplomatikai állásának első alapját letévé s letett alapépítési munkájában folytatólag is fő részt tulajdoníthat magának; — más részt egyuttal nem mulasztott el semmit, mi által a főnálló szerkezet értelmében (melly mint láttuk, lényegére nézve más nem lehetett) a honi értelmiséget körébe vonni s a tudományos fejlettség fokozatin egyesült erővel haladni reménylheté.

Ügykeztem megmutatni, hogy akademiánk gyupontja volt eddig a hazai intelligentiának, s ezt nagyobb kiterjedésben azért tárgyalám, mivel főleg ez állítás valóságától függ: számot tarthatott e hazai intézet országos pártfogás és segélyezésre, vagy pedig méltán érte őt hideg mellőzés a nemzetképviselők tanácskozásiánál. A nemzet önmaga felett tör pácztát, ha olly testületet figyelemre is a-

lig méltat, mely a magyar tudományosság képviselőit foglalja magában; ugyanazért itt újra ismétlem, miszerint nem a társaságon belül keresendő azon népszerűtlenség, mellyel akademiánk újabb időben annyiszor találkozók, hanem keresendő körül mindent kiesinyítő's csak önmagát dicsőítő politikai tulságiban. —

Joggal csak egy esetben vádolhatnók ez intézetet in thesi t. i. ha nem állna kellő arányban hazánk fölsőbb tanintézeteihez; azonban ezt eddig senki nem említé, 's föltéve, mit kevéssel előbb megmutatni ügyeztem — hogy t. i. akademiánk alapszabályai értelmében focusza volt a magy. tudományosság — ezt föltéve állítani nem is lehetett. Akademiák sem nevelő sem tanintézetek, ugyanazért nem földadásuk iskolákból kikerült ifjak további képzésével foglalkodni, hanem könnyíteni segédeszközökkel a meglevő értelmi és szellemi erőt működéseiben's közakarát és összes erővel eszközölni azt, mire egyesek — legyenek bár még oly jelesek — nem képesek szóval, mellynek fő ezélja képviselni azonözshangzatos communicatiót, mi nélkül szellemiekben ép úgy mint anyagiaknál nagyszerű eredményekre nem számíthatni; akademiák átveszik az értelmiséget azon fokozaton, mellyre azt a főnálló tulajdonképeni képző intézetek 's az illető egyesek magányszorgalmu törekvései emelik; részesítik a fölvett tagokat mindazon jóban, mire belszerkeztőknél fogva képesek — — ennyit tenniök kötelesség, ennél többet követelni tőlök, jogtévesztés. Mutassamag valaki széles e' hazában hogy a magyar tudós társaság nem képviseli e' honban oly mértékkel az intelligentiát, mint főnálló nevelési rendszerünk 's főnsőbb képző intézetünk szerkezténél fogva kívánni lehetne: 's én leszek első, ki ezért neki köszönetet szavazand mert a mennyire édes kötelességemül tekintem bármí hazai institutiót a l a p t a l a n megtámadások ellen esekély erőmhöz képest védeni addig, míg erősebbek állják helyemet, ép oly szívosen méltánylom azok alapos észrevételeit is, kik bármely honi intézet hiányait, javítani akaró szándékkal 's kellő kimérettel fölmutatják, mivel a' nosce teipsum' arany szabály szerint első ut a' megtérésre saját hibáink megismerése.

Ez első válaszon azoknak, kik mind annyiszor külföldi minta-képeket tartanak szem előtt, valahányszor hazai intézet ellen kelnek ki. Azt is mondhatná valaki, hogy akademiánk nem tön annyit, mennyit pénz-erejénél fogva tennie kellett volna; ha az illy ellenvetés oda czéloz, miszerint a' magyar tud. társaság például nemesak nem végzett de el sem is kezdett olynemű munkát, milly a' párisi délvonal fölméretése volt, vagy millyenek Pallas, Gmelin 's mások utazásai, vagy a' függettyüvel (pendulummal) tett kísérletek az egyenlítőnél 's az éjszaki sark felé — akkor csakugyan igazságot mondanak e' jó urak, de egy uttal kénytelenek megismérni, miként illy vállalatokat akademiánktól még azok sem kívánnak, kik mások iránti követeléseiknél dicsőséggül tekintik minél nagyobb mértéket használni, nem is kívánhatnak, mert ez még most bármí tekintetben teljes lehetlen volna. De ha azt akarják mondani ellenvetéseikkel, hogy a' fizetéses tagok nem dolgoztak 's dolgoznak annyit, mennyi a' külön fokozatu váraozásoknak megfelelné, akkor válasz nélkül is elihetik, miként ebli megtámadásoknál a' vád nem kis része visszaesik a' vádlóra; fizetéses akademiái tagnak évi díja részint 500 részint 300 p. ft. mi vagyonosnak kevesebb, hogy sem tőle érte munkát igényelni lehetne, szegénynek nem elég arra hogy fölmentve az élet ezerféle terhes gondjaitól illy jövedelem mellett kizárólag hatáskörének szentelhetné erejét. 'S épen itt rejlik az ország. segédkezés legfőbb szüksége; mert díjt csak úgy lehetend aránylag szabni a' szellemi működésre, ha elegendő alaptóktól biztosít a' nemzet értelmisége képviselőjének. Kik annyira szeretik azt, mi külföldi hogy minden lehető alkalomkor csak az idegent dicséretetik, mi még isten neki megtörténhetnék, csak ne a' hazai kisebbsítésével, azoknak jó lesz emlékükhözhozni, miként Pétervártól Párisig nincs tudományos akademia, melly oly kevéssé részesülne az álamány atyáskodásiban, mint a' sokszor bántott magyar tudós társaság tagjai. Egyebütt anyagi tekintetben biztosítva van, ki illynemű intézet tagjává avatattott; nálunk egy falusi kasznár ha nem többre legalább egy akad. tag évi díjával fölértő jövedelemre számot tarthat; egyebütt az álladalom legkitűnőbb polgárai büszkeségnek tartják, ha illynemű in-

tézetbe fölvétetnek, nálunk minden fiatal capacitas följogosítva hiszi magát, ha merő kedvtőlésből is kikelni egyetlen nemzeti intézetünk ellen; egyebütt a' status közköltéségen állít illy intézeteket, nálunk a' legislatio nem tartá eddig érdemesnek csak valamit is tenni magányadakozások által már létrehozott társaság ügyében; egyebütt a' nemzet fogékonysága szellemiek iránt tudományos intézetekkörrül tanusított buzgalma után méretek; nálunk a' tudományos intézetek körül mutatott járatlanság 's a' vele páros részvétlenség a' dívat bizonyos fajához tartozik; egyebütt mérsékelten igényelnek, kik sokat tesznek, nálunk mérték nélkül követelnek, kik mit sem tesznek; egyebütt első törekvése minden józan tehetségnek utólrni tudományos fejlettségben nemzete jelesbjeit, nálunk bevett szokás bírálata alá venni a' tudományos képzettség férfait, melőlött magunk csak középszerű műveltségre vergődünk volna is; egyebütt végre közérővel ápolják a' meglevőt azért, hogy legyen mit javítani, rendezni, tökélyesbítni, nálunk megtagadják a' közsegédelmet azért, mert a' gyöngye pénzalapra helyezett intézet erejét muló eredményeket fölmutatni nem képes.

Ezek nézetim a' magyar tudós társaságot illetőleg akkor, ha arról van szó; érdemel e' ez intézet országos pártoltatást vagy sem; ha a' fölött akartam volna értekezni: lehet e' kell e' módosítani a' társaság belszerkeztét, vannak e' visszaélések az intézet ügyének kezelésénél, mik volnának azon javaslatok, mellyek nyomán akademiánk biztosabban szebb sikerrel működhetnék m a g a s földadata megoldása körül 's több illyes, akkor más szempontból fogtam vala kiindulni vagy is a' magyar tud. társ reformkérdésit hozandám szönyegre; ezt tenni szándékom nem volt, ezt megkezdé akademiánk saját körében 's mi napjainkban igen sokat jelent — önjerejéből, minden kívülről jövő lökerő nélkül 's eddigelé a' hazai lapok többet kevesebbet szóltak ez új mozgalmról, a' dolog további fejlése az idő 's a' társaság kezében van, őket illeti tisztába hozni mindazt, mit a' 13 éves tapasztalás hasznosnak szükségesnek vagy káros és szükségtelennek bizonyított. Czéloom a' magyar tudós társaságról írt értekezésimmél az volt: megmutatni, miként nem mindig az erősebb félnek van az igazság, 's mennyiben tárgyammal kapcsolatban volt fölítüntetni, miszerint az ugynevezett közvélemény még azon esetben sem egészen biztos kalauz, ha a' legislatio egy része sajátjának vallja is azt. Oly igazságok, miket főkép hazánkban nem szívesen hall igen sok, kivált azon időtől fogva, mióta az országgyűlés munkálkodásai fölött ítéletet hozni a' külön pártfelek magokat hivatva érzik. A' tárgy, mellynek fejtegetésével foglalkodtam, oly természetű, hogy szükségké azokat kelle hibásítani, kik eddig időszaki sajtónk által majd mindig dicsérettel voltak kitüntetve; tudom hogy ez most még kissé szokatlan 's azért kellemetlen is; ámde annak, ki nem könnyelmű fitogtatásból fog tolat, hanem azért hogy segítsen magányi parányi részben is napfényre hozni az igazságot, megisméretetni a' valót — annak visszaretetni még akkor sem szabad, ha honfitársai nagy részének rosszszalását 's neheztelésit kellene is az elmondottakért magára vonnia. Lehet hogy nem sikerült kizűzött czélt elérnem vagy inkább csak némileg is megközelítenem, — de legalább a' mit mondtam, meg nem vesztegetett meggyőződésből mondam, mi főleg korunkban nem minden ember osztályrésze, mert sokan még érzéfként erősek az ellen esabításai előtt, meghagyják magokat vesztegettetni önfeleik vagy kedvencez-eszméik által.

Nemzet, millyen a' magyar melly ezerféle küzdelmek után bír csak valamit is létre hozni, igen igen lelkiismeretes legyen azokra nézve, miket a' haza javára életbe léptetnie sikerült; — ha egyebütt a' haza szent ügyei körül elkövetett legkisebb könnyelműség több mint hiba, nálunk az nem egyedül vétek de megbocsáthatlan polgári bűn.

Azokra nézve, kiknek legerősb fegyverök a' guny, megjegyzem hogy a' tárgyaltam ügyről bizavást szólhaték, mert sem attól nem kelle tartanom, mi a' sánazon belül állókat okvetlenül érte volna, az az hogy a' Cicero pro domo sua' guneyziam rám illesztessék; sem pedig attól nem féltem, hogy a' sánazon ugyan kívül de igen közel álló transfuga gyanánt fölvetésért esdeklőnek kiáltassam: — polgári állásom mindkettő elől egyenlően biztosít. E — y.

A' Pestmegye pártfogása alatt álló hazai első Takarékpénztár egyesületnek folyó hó 19kén reg-

geli 9 órakor a' pártfogó megye nagy teremében tartandó közgyűlésére a' t. cz. részvényesek ismételve meghívhatnak oly kéressel, hogy a' mennyire lehet a' választmány tagjaira adandó szavazatukat már elkészítve írásban elhozni méltóztassanak. Kelt Pesten január 5kén 1845. Szalay József mk. intézeti jegyző.

Budapesti napló Jan. 9kén. Életöröm! mi vagy te az emberi lét körében? Szellő, melly kellemet lenget nyugatról, 's a' keleti légben enyészik el; illat, melly virágkelyhekből fejjik, 's rövid le n g z e t után semmiségre illan; harnatgyöngy a' kinok mezején esillogó, míg forró vágyak jönnek, 's előttük olvadsz el; bármí vagy, tünékeny, gyéren közeledő, játszi alakú leb, vagy melly mennyei derületként teríted be az eszméletet, — de hamar ennek forgalmi közé temkezel. Im e' reménysugarakból font ösvényen jött el az új év, vígadtunk, 's jövőnkül minden jót váránk; örültünk a' fordultnak, melly napjainkat kecsgetőbb színben tüntetendi elő; és vígság, öröm, minden, mit hűn magunk körött képeztünk, az egyszerű élet menetébe szövődtek által; és vagyunk, mint az előtt, emberek gondnak és bajoknak élve, mellyek örök kísérelként társulnak mellénk, vezéreltünk, 's vezettetésünk közben utazandók mindaddig, míg oda érünk, hol az ó év pislogásai előtt behunyunk szemünket 's nincs új év többé, de örökre avulhatlan enyészet. — De még most várad reánk; 's míg így van, nincs, nem lehet szünet sürgelminkben a' bájvilág bálványá felé, mellynek talaján élvezeti esillogásban ragyog az ige: Boldogság! Ez a' varázserő, melly vonz, fölsürget a' renyhéségből, 's hajhászni kész az eszközöket, mellyek felé gördítik lépteinket. A' pór fölveszi lehányt terhét, a' kereskedő iparára tér, az író tolat emel, és ír izzadásban dolgozat, mellyeket urak jipaszóval jég hidegen füstölnek el; de azért csak ír, 's nevezetesen lapszerkesztő még ünnepeit is azzá kénytelen szentelni, hogy adjon szorakozást az új időben ó idők tespedésébe süllyedő felebarátának, ki talán azzal sem gondol; vajjon ezen lények kik értem élék el az időt, oly emberek 's oly kényelemvágyók é, mint én? — Boldog Isten! egész leczkészs lenne; pedig csak bevezetésül használ ezen tétre: Ujdonságró teremts híreket habár földfenekéből. És mikik arra születünk, hogy tényekkel töltjük be az olvasó szeméit füleit, s a z h í r t k o h o l h a t n á n k ö s s z e; de a' való földözletlen képével lépni elő igazságosabbnak tartjuk; azért tehát ügyünkhöz. — A' nemzeti színházban ritkán történt oly rüpké' dolog, mint mult szombat, zsúfolt teremben, hol szebb koszorut Liszt itten mulattató a' alig látánk, bukott meg a' Debreczeni rüpké' egy olly férczmű, hol többnyire debreczeni és szomszéd-táji részegeskedők játszá a' szerepeket; csak azt kell sajnálva esodálnunk, miként remélhet derék 's már kétszer koszorus Szigligetünk illyesmiüli hasznót, vagy dicsőséget? E' példán okulva ugy hiszszük ezental kellőleg szigorú lesz érdemes színműköltők 's nem lesz többé önhitt és elbizott aziránt, hogy bármí silényságot tapsözönnel áraszt el a' közönség, 's kiméletésb a' nemesb magas izlés és közönség iránt 's ennek türelmét aljasságokkal nem kísértendi meg, 's nem botránykoztatandja rüpké' szerepek 's rajzokkal. Azonban tanulságos leczkél szolgálhat ez nem esupán a' szerzőnek, hogy ezental valódi becsü művekkel iparkodjék elenyészteni e' rozsdaszepőt, hanem más szini költőinknek is, hogy mellőzzenek minden aljasságot műveikben, 's hogy azért is, mivel ok valamit népszínműnek keresztelnek kedves népdalokkal tömöttén fűszereznek, nem üti ráhelyeslő pecsétjét az iz'és ügyében is nemesbüllő finomuló közönségünk. Ugyanakkor és ugyanott a' esarnokban több rendü lopás történt, egy ifjunak köpenye hasított szét, másnak zsebet metszék ki, nem lehetne e' drága intézetünkben egy intézkedni hogy ott örökös rend és esin uralkodnék? — Igazi fájdalom lep el minden jobb érzelmű kebellet az ismét napirendüvé vált bűnmenyek hallomása itt Budapesten; hol mint nemzetünk fővárosában csakugyan legtöbb jogunk volna biztosságban élni. Egy helyt gyilkolás; másutt rablói megtámadtatás; ismét verekedés, 's különféle izgága's garázdaság történik. Ennyi bajban szinte imádkozunk kell, hogy a' rendőrséget szállja meg a' szent lélek minden gonosz eltávoztatására. — Panaszok után talán érdekes lesz néhány örvendeztető tárgyira térnünk, mellyeknek legelsőbbike a' betoppant farsang; már is jót nevetünk esörgettyűjére, midán egész philanthropiai elszántsággal gyönyörködhetik a' kitud, az általa már is okozott lábficamodásokban. Zene és tánc most az élet jelszava; 's habár a' konyhák kihűlnek is, még se képzeljük azért hogy a' teremekben hideg uralkodik. Oh azokban annyi kebel és szem, sőt láb is melegit, hogy kedvünknek pezsdülni kell a' viruló ifjkor eslöképezésére, mellyben oly boldogító képek játszadoznak — muzsika szó mellett — a' jámbor halandóval. — Bál és hangverseny helyettesítik a' nyári társas mulatságokat, 's ott nem kevesebb a' türelem, mint itt a' pénzfogyatkozás. — Hg-primásunk a' pesti dologház kápolnája fölépítéséhez 800 pgő fnyi segélyadománnyal járult. A' kápolna már kész, 's rövid idő alatt föl is fog szenteltetni. — Az akademia 100 aranyos drámajutalma megszüntetvén, hir szerint az ezental az országos színházi pénztárból fog kifizetni. — A' 'Széchenyi' nevű új gőzhajó, mellynek építése köztudomásu, most készült el egészen földszítve az utazók számára minden kényelmi kellékekkel, 's az ó-

budai gyárban várja pályázási időszakát melyben szolgálataát Zimony és Orsova közt megkezdendi. A földadat ennek építtetésében egy 100 lóerejű hajó kiállítása, mely a Drenkova és Orsova közti akadályokat legyőzni képes legyen; s köz a bielelem, hogy ezen feladat a gőzös által megoldott. Leendő jeles kapitánya Medanich E. ur mult őszzel minden a nevezett folyamconalon létezhető akadályt kipuhalt, minek sikerébül remélhetők, hogy a mely bajoktól még eddig egy gőzös sem leheté mentes, azokat a gőzös legyőzendő. A szakértők közhelyesséssel magasztalják az ó-budaigyrnak ez újabb remekét. Szinte értelmes kapitányok azzal keesgetik magokat, hogy a könnyen vítorlázó, Széchenyi csupa gőzerővel, a felelmes Vaskapuní föl és le, minden nevezetes nehézség nélkül fog járhatni, s így minden kiszállítás és rakodás nélkül, mi a gőzhajózási társaságra haszon smegbecsülhetetlen idő-s költségy-nyereséggel páros jótét a kényelem mellett főleg az utazó és szállító közönségre. Alkalmasint ha ns Buda főváros tanácsa sajátjává teszi a pestvárosi határozatot, a Dunán Budán fogunk járni, azaz gőzösön az elzajlott víz színén. — B. Sina e napokban tette magáévá az ercsényi uradalmat 1,550,000 p. forinton. — Nem tartjuk fölöslegnek azon hírt is naplónk rovatába szőni, mely Liszt Ferenc hazánkiát érdeklí; e nagy zongraművészt ugyanis Izabella s anyol királynő 5000 frank értékű gyémántékszerrel s Károly-rend lovagdiszjével ajándékozta meg. —

Komárommegyel közgyűlés dec. 19kén.

— A mai nap megyei életünk fényszakainak egyik legszebbike volt. Oly nap volt az, melyben a közönség figyelme az értelmiség legragyogóbb nyilatkozata fölött ünnepelt. Igen; honszerte tisztelt követeink nyújták be országgyűlési jelentéseket, számot adván azon megyének, melynek utasításai mindig és mindenben a haladás irányelvéből indultak ki. Szeretett főispánunk nyitván meg az igen népes gyűlést, jelenléte és üdvözlete a Rendektől hangos tetszéssel s éljennel fogadtatott. Ek k o r Ghyezy Kálmán első követünk szót emelvén, hosszu de végtelenül kedves élvű beszédben adá elő a lefolyt országgyűlés philosophiai történetrajzát, melyben a nemzet ohajtásait, vágyait és törekvéseit a honfiasan ihletett szív legmelegebb szavaival tolmácsolván, a multat híven ábrázoló esettel, s a jövődőt a jóslatnak egy nemével, mely az események és viszonyok logikai átgondoltából tükrözött ki, rajzoló előnkbe; megemlékezn a sok tendörül, melyek a törvényhozás életében tapasztalt hiányok nyomán a nemzetnek a kormány s ennek ismét a nemzet irányában elibe tüzetvék. E beszéd nagyszerű hatását tolmácsoló háromszoros éljenzés után ifj. Pázmándy Dénes második követünk kezdé meg szónoklatát, mely az előbbi még hosszabb előadásban rajzolván le a most mult országgyűlés nemzeti s alkotvány-terjesztési feladatát, hutásdús elmélettel futott át mindazon korszakokon, melyek e részben történeti érdek- és tekintélyvel bírnak. Beszéde végső részében, mint mondá, alig állapotodhatott meg érdekesb s figyelemre méltóbb tárgynál, mint melyre az országgyűlés végfigyelme is kiterjeszkedett. És e tárgy az országosan felkarolt védegyelet vala, mely bő s gazdag alkalmat nyújtott a szónoknak, a nemzet vámrendszeréről tanulságos történetrajzot mutatni fel, mi valóban mindnyájunkra nézve meglepő hatást gyakorolt. Hogy e két nagyérdékű beszéd jellemét szük kivonattal meg ne sértsem, jobbnak látám mindkettőt a lehető legközelebb alkalommal e lap számára inkább megküldeni, mit ezennel ígerek is. *) Ezek után az írott jelentés olvastatott fel, mely mind a mellett is, hogy impraegnálva volt eszmekincsel, a közönség kimerített figyelmét már nem látszék megragadni. S. J. th. ur részéről pedig a honfi buzgalommal fíradott követ uraknak a Rdek érzelmét tolmácsoló szíves köszönet mondatot t, melyre a közönség sanctióját az általános éljen és helyeslés üt fel, s mind a beszédek, mind az írott jelentés nemesi költségen kinyomatni határozattak; valamint a védegyelet ügyét ajánló egyik követi beszédre tett indítványnál fogvást a megye ruhanemű szükségéi is a honi gyárakból rendeltettek földöztenni. — A mai gyűlésben eddigi helyettes alispánunk Kürthy Lajos táblabíró ur érzékeny szónoklattal köszöné meg a Rdek figyelmét, miszerint a követek, mint rendes alispánok távollétében, a megye kormányzását épen a legsúlyosabb időszak alatt reá b i z n i szíveskedtek. E bizodalmat megköszönve, s magát az öt különbség nélkül tisztelő és szerető Rdek további bizodalmaiba ajánlva, midőn a peesétet a főispán ur kezébe átnyujtana,

*) Kérjük s elvárjuk. Szerk.

N. K. főjegyzőnk által a Rdek nevében üdvözöl s köszönő szónoklattal tiszteltetett meg. Ekkép a székfoglalások a rendes alispánok részéről megtörténvén, néhány kormánysszéki intézvény, hatósági levelek és folyamodványok tárgyalattak. Ezek végeztével pedig főispán ur szóval jelentvén, mikép a középponti szolgabírói hivatal tömérdek ügybajjal levén terhelve, egy a csallóközi járásba nevezendő szolgabírót látna szükségesnek, minélfogva az említett járásba Beöthy Zsigmond eddigi t. aljegyzőt t. szolgabírónak nevezé ki, mi a Rdektől helyeseltvén, a kinevezett szolgabírót szóbeli perekben bíraskodással s tisztí vizsgálati hatáskörrel ruházzák fel. Ennek fölesketése után pedig jövő törvénysszéki táblabírákat nevezvén ki a főispán ur, a Rdektől szíves bucsuszavak közt távozott el.

Aradmegyel közgyűlés dec. 12kén. Öszszejevőnek megyénk fiaí szép számmal, minőt rég nem fogadának teremünk falai. Minden arczon egy neme ült a békétlen tudvágy ingerének. Nem az országgyűlési eredményt feszíté figyelmünk idegeit, — mert hiszen közlönyeink őszinte hangja rég füleinkbe zúgá a mindig korán érkezendett hír szomorúságát, hanem ismérni szeretők az őriást, mely egy nemzet előhaladásának felérlobogójáról rettenetes kezekkel tépte le a remény szalagait, — mely titáni erővel gördít követ a kuffőre, honnan szebb jövőnk forrása esőrgedezende. És megismerők az őriást, és szeméinket elfordítók az iszonyatos látványtól. Socialis tér! és százszor socialis tér!! volt a keblek őszhangzó kiáltozása, — socialis tér levelelkünk vágyainak vallhallája. Elmondatték, miszerint a törvényhozástól nem lehetvén várni e nemzet élatkérdéseinek kívánatos megollatását, olly utra szükség térnünk, hol ellenkező érdekekkel találkozásunkat saját erőnkkel egyenlíthetjük ki, ez ut a socialis tér mezeje; — itt nem metszi szét ohajtásink fonalát az alig pelyhesült ajak betanult hideg vetője. És pártoltuk az iparvédegyelet keblünk melegéből, melyet vas-kénytelenség talált fel számunkra, mely magában hordja az egység és őszszeforradás magvait. Kimondók a centralisatio eszméjétől borzalomunkat, mely felelősség nélkül jelenleg absolutismusra vezet, valamint az utasítások eltörlése sajtószabadság hiányában. Ezt fogak fel lelkes követeink; ezt ajánlák pártfogásunkba, — és mi ernyedetlen buzgalomkért, miszerint korlátlan utasításunk szellemét lelkünk vágyakint követve, mindig a legjobbak közt harezolának, méltányos elismerésünk zálogát, köszönetünket j. könyvbe tevék le, mint kimerítő jelentésüket is egész terjedelmében. Némelyek ugyan a követjelentés napját a törvények leérkezésökig kívánták elhalasztatni, kívánságuk azonban követünk iránti határtalan bizalmunk folyamában örvényre talált, mert nem tudók magunknak kimagyarázni a törvényeknek követeink igazolására lehető befolyását. — Ezután magánygyeink tárgyalásához fogtunk. Egy helytartó tanácsí intézvény 108,892 ft. 20 krra menő adóhátramadásunkat veti szeméinkre, mely fölér egy évi adómennyiségünkkel. Borzadva hallók ez egyedül némelly tisztviselőink hanyagságára róható, s általa népünk tönkrejutását siettől körülmény ijesztő vázlatát. Csodálkozásunkat nevelé azon előterjesztés, hogy több helységnek befizetett adóji nem számíttatának be kellőleg. Lön vitatkozás minden oldalról. Az érdekeltek kemény harezot küzdének a megtámadók ellen, míg végtére kivívaték az igaz ügy diadala . . . s maradánk a régi mellett. — Egy katona-főtiszt által megyei egyik tisztviselőnkön elkövetett, s országsszerte közlött botrány megfenyítettéseért felsőbb helyre tett jelentésünkre válaszol nyertük, hogy a bűnös 14-napi házi fogsággal büntettetett meg. Több rendű alapítv. kölcsön adott őszszeg kamatának be nem szedhetése jelentvén az ok 3hónapi időköz alatti befizetése, ellenkező esetben a tőkék felmondása határozottatott. A rabdolgoztató megyei posztógyárintézet gyarapodhatása és tőkélyesbíthetése nézetéből, főleg a honi ipar előmozdítása érdekében hasznóberbe adatni rendeltetett. A bérleti akarók megyénk védegyelet iránt nyilvánított hajlamának felelendnek meg, ha vidékünkön sok hasznót ígérő ezen iparág nagyobbszerüstése végett részvények kiadását tizenlik számításuk élére. — Hontmegyének K. L. akadályá elhárítása iránti felszólítását tárgyzó levele tudomásul véteték, miután maga az érdeklött nem panaszkodék. — Fájdalmasan értettük, hogy megyénk borosjenői nemesei ellen adójok behajtása végett ki-

rendelt katona hatalomkar foganatosítása mindeddig elhalasztatott, s annyival bosszantóbb vala e tudomás, miután találkozók egyed, ki őket önérdékük ellenében felsőbb helyre folyamodtatván, a siker eredménye továbbra vettetett. Megjegyzésre méltó, miszerint az illető iratok felterjesztését parancsoló leirat még august. közölteték a járás szolgabírójával s kötelességét mégis csak most teljesíté. Oh restauratio! minő rémképet mutatsz te az igazság elibe. — A legelősőr olvasott királyi magyar leiratot szívből fakalt éljenek szakaszták meg s keblünk melegéből ohajtánk hosszas életet áldott fejedelmünknek, ki sok századink viharin keresztül mostoha elhagyatottságban sinylett nyelvünket királyi trónjába helyezé. — Jövő gyűlésünk a törvények leérkezése után következő 15 nap alatt tartatandik. — Tóparti. —

Turóezmegyel közgyűlések. Nov. 7dikén

kezdett s Sán bevégzett, ugyszinte nov. 25én kezdett s dec. 21kén eloszlott két rendbeli gyűlésinkről szólandó, ha a gyűlési tárgyak halmazát követném, tudósításom két ivnél is többre terjedne; de ezen gyűlésink főleg csak magányérdékű tárgyakkal bajlólván, kevés van, mit kiemelhetőleg az olvasó közönségnek nyujthatok. Az elsőbiket, mivel a részletes számalások vizsgálata ennek főtárgya, mi utalványzásinak nevezük s ekkor előfordul a sok rapidij-jegyzék; azonban derék számvevőnk, ki illy számadási iratokat gyűlés-megelőzőleg átvizsgálni szokta, tisztjében annyira szigorú volt, hogy nemesak több rendbeli rapidij-esőkkenetett, hanem észrevételei következtiben, bár esekélyebb értékű, de több elmarasztalás is történt. — A helytartó tanács által ezukorgyáraink állapotjáról való jelentéstétel újra meghagyatván, fájdalom! ezt rövid nemeli tudósításba foglaltuk. — Egy sócsempészet miatt hozzánk végrehajtás-eszközlés végett a m. kir. udv. kamara által átküldött ítéletet, valamint két év előtt, ugy most sem fogaltuk el, visszairván azon kormánysszékeknek, hogy illynemű esempészetek iránt századok óta ezen megye kizárólag bíraskodván s a kir. kinestárnak mindannyiszor kellő elégtételt s kárpótlást szerezvén, ezen gyakorlaton tovább is mit sem hajlandó tágitani. — Olvastattak egyuttal a zágrabi püspök, és Hont-megye ismértes levelei, de mindkettő, utóbbi ugyan mint egyszersmind nem pártolható, tudomásul vétetett. Az országgyűlési tudósítások szinte csak tudomásul szölgáltak — miért? a feleletet maga az olvasó is könnyen eitalálja. Türelni adóra nézve nálunk más megyékétől különböző a gyakorlat; — itten t. i. a zsidó község ügyeinek vezetésire két egyedbül álló választmány van megbízva, azért is a beszédést sürgető intézvények ehez szoktak utasíttatni: mivel pedig sokkal nagyobb tartozási mennyiség követeltet, mint e tárgyra vonatkozó iratok azt tanúsíták, a jegyzői hivatal ez érdemben részletes jelentés beadásra bizatván meg, annak előterjesztésébül ki-sült csakugyan, hogy a követelés hibás, és a zsidó község vagy épen nem, vagy csak esekélysséggel tartozik. — Első alispánunk a pozsonyi fő postagazgatóságtól vett tudósításnál fogva, azon felsőbb rendeletről értesíté a Rdeket, miszerint a turóezszámbokrétí és nolcsói postaállomásoknak mostani helyeikről Kostyánba és Turányba áthelyzetése, s így az Árva vármegyében eddig nélkülözött s most föllállított alsó-kubinyi postával összeköttetése már végkép elhatározottatott, sőt ezen határozatnak minélelőbbi foganatosítása is egy uttal meghagyatott; mely tudósítás valamint szívesen fogadtatott, ugy a Rdek kívánatának teljes kielégítetéseig e részben nincs egyéb hátra, csak az, hogy a rég tervezet stubnyai postaállomás valahára létesülvén, a tőszomszéd bányavárosokkali közlekedés életbe lépjen. Tájékozásult. i. meg kell azt jegyezmem, hogy mivel Beszterczeb. Körmöcz sat. bányavárosokba szóló leveleink Liptónak mennek, rendeltetésük helyére csak egy hét mulva érkeznék, holott ezen városok megyénk határin kül alig fekszenek néhány lépésnyi távolságra, sőt Körmöcz megyénk határártól, ha Berget a városhoz számítjuk, csak néhány lépésnyi távolságot képez. — Követszámolttató gyűlésünk januárban lesz, midőn egyszersmind az ekkorig meg nem érkezett törvények ki fognak hirdettetni. Gyűlés lefolyta közben egy magyar szövegű udvari rendelet hozzánk is jutott már örömünkre.

Spanyolország.

A tanácsházban zaj nélkül folytatják a statusreform tárgyalását. A követi kamrában pedig

megkezdették a' clerus dotatioja fölötti vitát, mi ugy látszik, kissé viharos leend. A' vélemények szer- fölött elágazók, mert hét követ lépett elő egészen új, más meg más rendszerral. Mon pénzügyi miniszter nyilvánította, mikép a' kormány kész ugyan minde- egyik kérdés megvitatásába ereszkedni, kénytelen azonban megjegyezni, hogyha az ellenzék nem ja- vaslatokkal áll elő, hanem egészen új terveket hoz szönyegre, ez nem parlamenti módor, hanem ra- vasz eseljték. Ezt olly viharos jelenet követé, mil- lyen a' mostani annyira mérsékelt kamarákban még nem fordult elő. Híjában bizonyítgatá a' miniszter, hogy személyesen senkit sem akart sérteni: Vilu- ma marq. a' tervezők egyike, egyre zajlott; sőt még akkor is, midőn a' kamra nevezetes szótöbbséggel megállapítá, hogy a' miniszter igazolása e- legendő, ovást tön, az elnöki asztal elé állt 's követ- ségeről lemondott. Abrantes hg, Eguizabal színtígy eselekyének, mit tenni több szándékozott, bár szá- vait a' miniszter forma szerint visszavonta. Úlés után az elnök 's miniszter tanácskozási terembe ki- sérék a' daczolókat megjuházatni ügyekezvén; ki- vált a' példa ragályát akadályoztatók 's ugy vélték, hogy Vilumán kivül a' többi letesz szándékaról, mi azonban nem sikerült, sőt Viluma 17 baráti, köz- tük sok országnagy, lemondottak 's csak arra vár- nak, midőn Mon miniszter nem leend, hogy rajta magány-elégtételt vehessenek. A' követi kamra u- gyan elejté ezen pártot terve létesítendéséről, nyil- ványítván, hogy mind ezen elágazó adományozta- tási rendszer nem javaslat, hanem egészen új tör- vénytérkép tekintendő. A' tanács büntetést szá- balt a' rabszolga-kereskedésre. Donozo-Cortez és Narvaez kibékültek. Amaz ugyanis a' Heraldoban nyilvánította, hogy Rengifo 's társai megkegyelmez- tetését nem az általa a' journalisták nevében bea- dott kérelem, hanem előbbi határozat eszközölte, mit kizárólag ő fels. 's a' felvilágult miniszteri tanács- nak köszönhetni. — Így Narvaeznek adá a' kezde- ményt, bár a' közönség ellenkezőt hisz.

Anglia.

A' haragos izgató dublini tartózkodása utolsó hetében tartott egyh. gyűlés alkalmakor a' kegyes alap. törv.javaslat ügyében köv. nyilatkozott: „Le- hető minden figyelemmel nyilványítom azon lelki- méretes meggyőződésemet, hogy korunkban alig fordulhatott elő szerencsétlenebb 's vészteljesh ese- ménya' tiszta katholicismusra 's a' jótékony érzel- mek szabad ájtatos gyakorlására nézve; esemény, melly képes leendett sz.egyházainkat eskütt 's ír- galom nélküli ellenségeik kezére játszani, kiktől akkor félhetünk leginkább, midőn ajándékoznak. Fő- lötte sajnalom hogy azon mélyen tisztelt praelatu- sok illy kötelesség-elvállalásra tudták magukat el- határozni; mert az által a' kath. Irlandot győztes és legyőzetett pártra tagolták fel. Én az utóbbihoz tartozom. (Kialtás: nem!) Igenis! mi legyőzetett párt vagyunk; mert az orangista lapok már győzel- mi ünnepre hangoltatvák. Győzelem ez azon püspö- kök felett, kik nem járultak ama javaslathoz, azon 1500 lelkeszen, kik ovást tőnek az ellen; győze- lem az irlandi világiakmajd egyhangú ellenszenvén. Szomorú győzelem! katholicusé katholicuson. Ne titkoljuk, közelleneink győzelme ez, melly annyira buzgódozik azt híresztelni, hogy nem várhatván a' Gazette rendes közlését, rendkiv. Gazettet adott ki, mint nagy háboruk idején győzelemről szokás." stb. — Az angol egyházi surlódások megszünteté- sére hirdetni rebesgetett zsinatból mi sem lesz, mert az egyh. törvények szerint törv. erővel nem bírván,

határozatai kötelezők nem lennének. Sőt újabb egye- netlenség kitőrendhetése a' mostani rozsat még nö- velné. Sokkal tanácsosbnak tartják ugyanazért, hogy kerületében mindegyik püspök igyekezzék le- esilapítani az ingerült kedélyeket, 's remélik, hogy ez uton idővel minden helyre áll. Ezen jó szándékot azonban az exeteri püspök aligha meg nem hiúsítja; ki nemesak a' fehér karöltöny iránti rendelete 'stb. mellett maradt meg, hanem napról napra nyílt leve- leket ír majd ehhez, majd ahhoz, de mindig olyak- hoz, kik e' legfontosb kérdéseket hozzák forron- gásba. 'S így tárgyavatottak hiedelme szerint előbb utóbb is a' parlamentnek kell ezen dologba vegyü- ni. — Azon részvét, mellyet a' miniszterek Pottin- ger tiszteletére adott ünnepélyek iránt mindenütt ta- nusítottak, azon meggyőződésre szolgáltatott al- kalmat, miszerint, bármi történjék is a' jövendőmi adóval, a' theavámot minden esetre esőkentik. Ez édes hiedelemben, az utolsó chinai postával érke- zett kedvetlen tudósítások daczára több keresk. ház újabb szállításra határozta magát. — Dec. 21. Lime- rick irlandi városban botrányos jelenet fordult elő. A' Dublinban meghalt ör.Limerick gr. tetemeivel ér- keztek meg, hogy fényes szertartással a' családi sirboltba tegyék. A' ezimerekkel beagatott 's grófi koronával díszesített halottas kocsit a' nemesség ö- zön gyászhintaja 's a' boldogult ezer meg ezer bérlő- ji követék fátyolos kalappal 's gyászövevel. Kivá- esi nép, különösen vidéki porság lepte meg az ut- ezakat. Im az új hidon rögtön csak tolokodás támad 's a' nép iszonyu ordítások közt támadja meg a' ha- lotti menetet: letépi a' bérlők gyászöveit; sokan kiszöktek kocsijokból; többekkel szerfölött durván bántak, ezek közt Monteagle lorddal, ki ügygyel bajjal menekülhetett egy pályinkás boltba. 'S már- már vízbe borítani szándékoznak a' kocsit holttel- tel együtt, midőn a' botránynak három század kato- naság vetett véget. A' népkacaj közt futott szét gunyolva a' katonaságot. A' megholt nem volt u- gyan a' legrosszabb földesur, de gyűlöletes a' nép előtt; mert absentista levén ritkán látogatá meg jó- szágait; haszonbérlői jóllétével 's bajával nem sokat bibeledött, bár épen nem zsarolt is rajtok. Mind e' mellett a' whig Globe egy kis repeal javára czélzó nép-demonstrációt lát benne; mert a' b. e. gróf az irlandi parlament azon buzgó tagjaihoz tartozék, kik az unio mellett szavaztak. Ugyanezen este érkezék meg O'Connell Derynane apátságba 's a' városban ke- resztül esőndben szállt meg az Eurise vendéglőben, hol csakhamar néhány száz ember gyűlt össze. Két- séget sem szenved, hogy az említett botrányt ő igen rosszalandja; 's eddig még sem tory sem orangista lap nem merte azt O'Connell izgatásával összfűg- gésbe hozni.

Franciaország.

A' kir. köv. beszéddel nyitá meg a' kamarák ülé- sét: „Uraim, páris és követ urak! Midőn a' mult or- sz.gyűlés vége felé közelge, olly bonyolulások for- dultak elő, mik szerfölött komolyak lehettek vala, 's aggodalmamat teljes mértékben igénylék: szüksé- günk levén afrikai birtokinkat ismét elt megátadá- sok ellen biztosítani, kénytelenek voltunk a' háborút a' marokkai birodalomba átültetni. Dicsőségesen ve- zérlett szárazföldi tengeri bátorsergink hírnévvel ko- szorúzottan érték el a' vitézségök elé tüzött czélt. A' béke ép olly rögtönös volt mint a' győzelem. Algir, hol három fiam volt szerencsés hazájának szolgálni, a' biztosítás kettős zálogát nyerte meg; mert hatal- munkat 's mérsékletünket egy időben tanusított. Kor- mányom Nagybritannia királynéval olly vitaköza-

sokba vegyült, mik azon aggodásba ejthetének, hogy a' két ország közti barátságos viszonyt megrendítik. Azonban a' kölcsönös jó indulat és méltányosság szelleme megmenté Francia- és Angolország közt a' boldog egyetértést, mi a' világ nyugalmaért kezes- kedik. Midőn az angol kir.nőt meglátogatám, hogy neki nyilványítsam, milly becses előttem azon benső meghítség, melly benőnket egyesít, 's azon baráts- ság, mellyet irántam már annyiszor tanusított, olly nyilatkozásoknak levék tanuja: mik Franciaországra 's rám nézve nagyon kielégítőek. Az irántam nyil- ványított érzelmeik új biztosítékai azon közbéke tar- tós létének, melly honunknak kívül szilárd 's méltó állást, belül pedig növekedő jóllétet 's alkotványos szabadsági folyton élvezést biztosít. Minden kül- talánnyal folyvást békés és barátságos viszonyban vagyok. Önök, uraim, tanuji Franciaorsz. jóllété- nek. Látják, mint fájlik ki böles törvények ótalma alatt határunk minden pontjain nemzeti munkássá- gunk, a' rend öleiben munkálkodásaink gyümölesét aratók. A' közhitel emelkedése, évenkénti bevételink 's kiadásink közti egyensúly orsz. ügyeinkre 's az ál- talányos jóllétre kedvező hatást gyakorolnak. A' pénzügyi törvények haladék nélkül elé fognak ter- jesztetni, mint szinte utaink, kikötőink, belső hajó- zásunk javítása, vaspályáink bevégeztetése 's más közhasznu tárgyak iránti törv. javaslatok is. Az or- szágos jóllétközben az ég családi viszonyimat is meg- áldotta; gyermekeim számát növelte; Aumale hg. szerete t'fiannak' már velünk olly közel rokon hgnő- vel egybekelése beemem 's enyémben élénk örömet kelesztte. A' gondviselés nagy munka 's kemény ki- sérletek alá vetett, ezen terhet vállaimra vevém; ma- gamat családostul a' háza szolgálatára szenteltem. Önök jóllétét, egyetértését távol jövőre is biztosíta- ni: tízenegyz évű állhatatos törekvésim czélja. Hi- szem, isten után önök loyális közremunkálásával azt elérhetni, 's a' szabad és szerencsés Franciaország hálája lesz jutalmam 's dicsősége kormányomnak!" A' kamarák megnyitásán a' királynak mind négy fija: Nemours, Aumale, Joinville és Montpensier hgek, a' kir.né, Orleans hgné 's a' páriszi gróf is jelen vol- tak, kik, miután a' peccsétör a' trónbeszéd végezté- vel őfels. nevében a' kamarákat megnyitottaknak nyil- ványítá, a' királylyal ismételt örömkialtások kísére- tében a' termet oda hagyták. — Dec. 27d. mindenik kamra alakító gyűlést tartott; mi a' párisi gróf ham- mar megtörtént. Egy új tag foglalt széket; a' jegy- zőket megválaszták; sorshuzás után alakítottatott azon nagy küldötség, melly a' királyt ujév első napján üdvözelve; aztán a' bureaukat rendezék, a' kérel- mi 's válaszfelirási küldötséget 'stb. A' követi kamrá- ban is bureaurendezéssel foglalkoztak. Bureau-el- nökök választásában mindenütt a' conservatívek győztek. Ezután a' verificatio került elő; több ujo- lag választott követet elfogadtak, a' muratit azonban korhijány miatt nem; mi megtörténvén titkos szá- vazás után fő- és alelnök-választáshoz fogtak; mi véghez is ment, és Sauzet 164, Dupin 91, Barrot 75 szavazat nyert. Mivel pedig 330 választó közül 166 szavazat tesz általányos többséget, ennyit azonban egyik sem kapott; második szavazás lőn szüksé- ges, melly alkalommal Sauzet, a' baloldal hozzá csatlakozta után nevezetes szótöbbséggel válasza- tottk meg előkül. Alelnökök: Salvandy, Dufaure, Bignon. Francia lapok telvék trónbeszéd fe- lletti észrevételekkel. Az ellenzék csak két pontra volt figyelmes, u. m. azon hallgatagságra, mellyel azt tevék, 's ismét azon hallgatagságra, mellyel az a' fon- tos kérdéseket mellőzte.

ÉRTESÍTŐ.

T. Ns Pest vármegyében fekvő cs. k. Ráczkevi urodalom Promontóri urszéke határozata következtében Rady Ignácz, kinek holléte nem tudatik, ezennel fel- szólítatik, hogy pesti szabómest. Girgl Antal által készített ruhákért ellene tá- masztott száz vft kivonati (Quézug) kere- setre nézve alulírt naptul számítandó egy évfelforgása alatt tisztelt urszékre nyil- latkozatát mutassa be, különben ezen ha- táridő lejártá után eldöntő ítélet hozatni. 's az urodalom letéti pénztárában levő ér- tékből végrehajtatni fog. Kelt Promontör- ban dec. 28kán 1844. 1—2

Házak eladása.
Néhai Varianti-Schvartz Teréz asz- szony elhunytával az illető örökösök örö- lösdési tömegükhöz tartozó és sz. kir.

Pest városában fekvő, u. m. 1) belváros, régi posta-utca „arany kéz" című 21d. sz. alatti házat; szinte 2) Teréz kül- város két szerencsen-utca 1311 sz. alatt; 3) József külváros, kórház-utca „két va dá sz" nevű 1410 sz. alatt fekvő háza- kat is kivánván szabad kézből eladatni, an- nak határnapul 1845 évi január 25ke tü- zetik ki, melly napon délelőtti 10 órára sz. kir. pest városi telekbirói hivatalba a' tisztelt vevők hivatalosak. Pesten, jan. 2kán 1845. 2—3

Hirdetvény.
A' nm. m. kir. kincstár rendelkezéséből az—Ugocea vármegyében kebelezett Ti- sza-Ujlak mezővárosában levő, kemény

anyagból épített, egy rézezüsttel ellátott dagasztó — egy más hét lisztartó hom- bárral, mázsáló készüllettel 's vasmé- tékekkel, és végre egy harmadik egy- szerre 25 mázsa kenyér kisütésre elege- dő 10 kemenczével felkészült szobákból 's műhelyekből álló ugynevezett sütőház- épület, az e' mellett levő tágas 's tűzfal- lerakásra alkalmas udvarral, kőkúttal, és egyéb eszközökkel együtt 1845 ik évi martius 15ó napjától az 1848dik évi feb. hó utolsó napjáig, azaz három egymás u- tán következő esztendőkre, a' tiszaujlaki kir. sószállító tisztségnél 1845ik évi ja- nuarius hó 13kán tartandó nyilvános ár- verés u'ján, a' legelőbbit ígérőnek bérbe adatni fog.
A' kikiáltási bér 80 ft p. p. leend.

A' bérbe venni kívánók tehát 40% bánatpénzzel ellátva, a' kijelelt napon délelőtti 9 órára Tisza-Ujlakon, a' kir. sószállító hivatali épületben leendő meg- jelenésre ezennel felszólítatnak. — A' szerződési föltételek a' kir. kamarai szám- vevői hivatalnál Budán, és a' sószállító tisztségnél T. sza-Ujlakon beláthatók. Bu- dán, dec. hó 22kén 1844. 3—3

Geibel Károly
pesti könyvtárusnál kapható:
MAGYAROK TÖRTÉNETE
Irtá
Horváth Mihály.
3ikkötet, Velinen fűzve. 2 ft.